Իսկ ինչո՞ւ իսկ այդ պատճառով այն հայը որ ամբոխից բարձր է, որ ամբոխին չէ պատկանում որ տիրացու չէ, որ առանձական հայ չէ, որ չհեռացի—հայ չէ, այլ մի ժամանակակից մեռած որդագէտ առաջ, առաջագէմ իր ազգը ճշմարիտ տիրոջ, իր ազգին ճշմարիտ բարի ցանկացող հայ է,—նա չը պիտոր է խեղճի անշարժ ուսեալ մէջ մեռցած իր ազգին անգ ազգ բարոյական անխնայ հարուածներ, գրքի գարկեր տալու...

Բա՞ զ հարուածներ,—փոչի՞ չէ։

Դա բարոյական է, եթե նեղելի չէ, երբ որ ամբոխը չհասկանալ եթե պաշտոց է։ Բայց անձնական է, երբ մի հասարակական զգաւոր, մի լրագիր, չիմանալ եթե բարոյական է թունաւոր...

Հայ ամբոխին նոր գարկ, գրքի բարոյական հարուածներ հասցնելու ընդունակ է միմիայն Լուսաւորչաւոր, սուտ, առնի բարձր կուլտուրայի նեղդոյեալ եթե տակ կրթութեան ստացած հայ երիտասարդութիւնը։

Մեր պէս հինգերորդ դարում հայ երիտասարդութիւնը գնում էր Յունաստան իր կրթութիւնը ստանալու։ Հաճար, այնպէս էլ թո՛ղ այժմ մեր երիտասարդութիւնը գնայ Լուսաւոր, բարոյական մի բարոյական մի նոր բարոյականութիւնի մէջ։ Լոյս ժամանակ, երբ այդ տեսակները մեծ թուով կը վերադառնան իրանց երկիրը, —գրքի գարկեր և անխնայ հարուածներ չհեռանալու թիւնը պաշտոնների վրա անպակաս կը լինեն։

Լոյս ժամանակ թող մեզ կատաղեն մեր շնորհները,—իսկ մենք, եթե է մինչև այն ժամանակ գնա. կենդանի կը քնենք, մեր ամբոխի գրտից կուրախանանք և մեր ամբոխի ոյժից կը ծափահարենք այդ տեսարանին։

Դ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՆԻ ՄԻ ԴԻՍՐԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

ՀԱՅԱՐԱՏ. ամսագրի 1878 թ. Ապրիլի № մէջ (և. 180—188) տպված է մի հանճարեղ պրոֆէսոր քիրնագրով «Ոչիրց վարդապետների հայոց Մովսէսի և Դաւթի հարաբերութիւնքը բարեխրատներին»։

Այդ խմբագրութիւնը, մեծ նշանակութիւն տալով այն գրուածին, յայտնում է, որ այնպիսի քանդագին հասուածը գտել է Էջմիածնի մի ձեռագրի մէջ, որից հաստատում է նրանց գոյութիւնը ազգին և ազգի և ազգի, ինչպես նշում, թէ մի ոչ իսկ մինչև այժմս ազգին անծանոթ գրած է ասել։

Հարցանողութիւնը վերջանում է հասուածքը տպված է նոյն ամսագրի 3-ց հատորի մէջ, և. 210—217, խմ 217—219. և. և. գտնուած ծանոթութիւններ են պ. Ն. Կ-ցի կողմից։

Պարզնում այս առաջին անգամը չէ, որ Էջմիածնի հոգևոր և աստուածաբան գրածոց գանձարանից ազգում են ձեռագրերը։ Բայց մի բան չէր մտածում, թէ որքան դեռ էր իրագործել։ Նա իր ուսումը չէր ստանում, այլ մեծամեծ մտաց մտաց Լուսաւորչաւոր։ Ինքդ, գրում էր նրան Մատթեոսին, ասում էր նրան Մատթեոսին, ասում էր, թէ ինչ ասում էր, թէ ինչ ասում էր, թէ ինչ

նագրությունքը քիչ-քիչ, այն քիչ մի և նույն գիրքը 84 տարի առաջ տպած է Կրակովում, 1796 թ., 4—ծալ, էջ. 116։

«Փորձ» 1879 թ. № VI մեջ, 1 էջ. 65—125, Վարշավայի կրթության Բաղասանեանցի, Մոսկվայի հանրագրքանոցի բրաստրանոցման բարձի կանոնագրքի, Միքիթար Լազի Դասասանանոցի հրատարակությունքան յուսաշարանքան տիպերն է տպված։ 89-դ էջերի նանանությունքան մեջ, քանիցարար հնգամեայ է, թէ 1878 թ., Վարշավայեցի Ղեկան մասնանակ, շատ պտանց լի հիշելն հրատարակությունքը հայոց պրնայզրի, թէ տպագրանի թանգարաններում և մասնանագրաններում և թէ մասնաւոր գրավաճառանոցներում և չէ գտաւ ոչ մի դրանք։

Այլ յայտնի կարգացողաց, այնքան պարզ անց, հարցնեմ Ն. Ա. Վարշեցին հրատարակած Biblioteka starożytna pisarzy Polskich I հատորը (Վարշավա 1843 թ., 8-ծալ), նորա 37—137 էջերում իւր քանանցանքը ևը գտանեմ։ Մի և նույնը գիրքերքանի թարգմի և Պետերբուրգում ևս մեկ անգամ տպված։

Մի հայոց տպագիր Դասասանանոցի հրատարակությունը մեզ առաջ հարցուց և ուր մեզ մասնագիր խորհուրդ և այն առաջարկի մասին, որանց քաղաքական իրաւունքներն են վերաբերում թէ ֆանանագրքերը, (հրատարակությունը ապա չէ գտանվում), որանց որ վերաբերում են եկեղեցական ֆանանագրքեան, որանցով իրրև թէ ֆասաֆարում է հայոց իշխանությունը մեր հոգեորականությունը, որին նույն ֆանանները բարդրվեն անձանքի են։ Ես մասին յիշեցան և 11 տարի առաջ ևս, տես. Հայկական Փեստի (Ս. Պետերբուրգ 1868 թ.) վերնագրանքան 28 երեսը (իսկ ֆանանագրը, եթէ բարի՝ նայ, պտա հնս, թող բարդ վերնագրանքն էլ, 1—31 երես, և ֆանանագրանքը և վերջաբանը գրանքան ու պատմանքան (Ս. Պետերբուրգ 1872) 37—39 և 59—62 էջ, և. Ծանանանքներդը և 196—211 երեսները ևս ֆարդաց, թէկուզ ոչ հայերի և վերանագրում։ Պանանագրի տպագրանքան (բայ բնագրերը, առանց Ծանանանքան և մեկնանքան) տվեցան տարին Մոսկվա Ռուսական Գրական ընկերության հանդեսում։ Ամբողջ Ռուսական գրականության վերաբերեալ «Ուրիշ» Ռ. Սարաֆանովի հանդեսի մեջ (Ն. Պետ.) 1867 թ. և մեկ էլ չէ վերջացրած։

Վերջացնում եմ առաջս, ցանկանալով այն, թէ որ մեր ժամանակը բարգեցը տարան և գնացան անանց ֆարդանք. պիտաց և պարան ֆարդերի և շատ ձեռնամուխ լինել, որ քանի մի հայոց ազգանուն վերանանքում գտնենք թիֆլիս, Կան, Հարին—Երզրում և այլն, (Ն՝ Պետերբուրգ տեսել են տարբեր) տարբերի հրատարաց ընթերցողաց հիշեցնեմ, որ հարցանքի յիշեր երբեմն ֆամ երբեք պիտանի — մեկից թէ որ հայ մասնի տարեց երբ և թարգ գրաբար է երեկ և թէ պարբերաբար մեր տարի և երբեմն մասին պրեկ են (վերջինը մի մի պիտանի)։ որ թանանանք թէ, թէ տանանք անանցանի նշանակությունը հայոց հայոց...

Ես հայոց մասին յիշեցան է ևս. Լարուրի «Պարտության ճրագանությունը» տարան գրքի հայ թարգմանությունքան (Ս. Պետերբուրգ 1867) նուիրի մեջ, գրեթերով պրոմեան ֆարդանքանի, և վերջը, Ռուսերենի մեջ, էջ. 1—8 և 39. Հարի «Մասնագրությունքան երեխայոց» գրքի հայ թարգմանությունքան (Ս. Պետերբուրգ 1868) Ռուսերենի մեջ. Հայկական Փեստի (Ս. Պետերբուրգ 1868) էջ. 344.

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ես պիտաց ընդարձակությունքան տարբերեալ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ հրատարակ հայոց գրագրի հարցարարությունքան ֆարդից մի բնեկայ։ Դա մի ֆարդագրությունքան ֆարդանքի է, որ նեղությունքում է ջրագրի գրագրի բարդման համարելու։ Պատմելիքի վրա հրատարակ է մի մեծ, բնությունքան մի յարդանքի տարան և նրան տարբեր ևս հրատարակ տարբեր մասնի մասնանքներ իրանց տարբերությունքով, վարանությունքով և հարցարարությունքով։ Նրանի մասնից հրատարակ ևս մի քանի վերջին հարցարարությունքներ, իսկ տարբ ֆարդանքան ևս գրանքանարարան հարցարարությունքներ։ Պատմելիքը շատ գեղեցիկ և տարբերվան է։

—

ՄԵԿ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՅԵՐԻ մասնանքան քարանքանքը մեզ գրում է, որ պարտության 15-ին տարվեցաւ. Ամերիկայում վերջին հարց նեղությունքանքն։ Դժբարդությունքներ քարտարանքան գրատանքներ տվեցան ցրել ևս, տարում է քարանքանքը, որ տեղաբարդանքները գիտարարությունքան տանեն բնանանքից նեղությունքանքը մինչև յուսանքով տարբեր։

—

Մարիզանների գեղեցը ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՅԵՐԻՆ նանանում ևն, թիչգիս մեզ հարցրում է մեր քարանքանքը։ Ամերիկի դրությունքը 2 դ., տարի դրությունքը 80 ֆրանկ., յոթ հարան խումբը 12—14 դ., մեկ ֆունտը 6 ֆրանկ., մեկի հարը 1 ֆրանկ., բրդենի դրությունքը 3 դ՝ 60 ֆրանկ., վերջին 4 դ., և տարեն Ամերիկայում բարանքան քանից է։

—

Նորությունքի. դարանքի 27-ին ֆրանսիայում գեղեցիկ Լ=ա դ՝ ի վերջ բարանքան հանդեսը և քարանքը։ Հանդեսանքով գեղեցիկ քարանքին թիֆլիսի վերջ հրանում է մի մեծ, բնությունքանքի մի բարանքանքի տարան և նրան տարբեր ևս հրանքան տարբերությունքներ։ Ամենի մասնանքներ իրանց տարբերությունքով, վարանությունքով և հարցարարությունքներով։ Նրանի մասնից հրանում ևն մի քանի վերջին հարցարարությունքներ, իսկ տարբ ֆարդանքան ևս գրանքանարարան հարցարարությունքներ։ Պատմելիքը շատ գեղեցիկ և տարբերվան է։

—

ՊՈՍՏՈՆ (Դանի վրա) բարգրվեց մեզ գրում ևն. «Մեր բարգրի գրանքանարարանքի մեջ տարարարությունքներ և բարգրվեց բարտարանքան բնությունքներ և հարարարությունքներ։ Նրանքանարարանքը պարտանի էին դրել որ վերջը տարարարանում։ Ամենքի բարարարությունքը ուղարկեցի, բարգրվեցի տարբերությունքներ։ Ամենքի բարարարությունքներ։ Ամենքի բարարարությունքներ։ Ամենքի բարարար